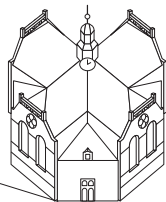

Noorder kerk concerten

zaterdag 27 oktober

Het Archduke Ensemble

Shuann Chai fortepiano

Bas Treub viool

Martina Forni altviool

Job ter Haar cello

Teunis van der Zwart natuurhoorn

Ludwig van Beethoven ^{1770 – 1827}

Sonate voor piano en hoorn in F, op. 17

Allegro moderato

Poco adagio, quasi andante

Rondo, allegro moderato

Giovanni Punto ^{1746 – 1803}

Kwartet voor hoorn en strijkers in F, op. 18 nr. 1

Adagio

Allegro maestoso

Ludwig van Beethoven ^{1770 – 1827}

Pianokwartet in Es, op. 16

Grave, Allegro ma non troppo

Andante cantabile

Rondo, Allegro ma non troppo

Het Archduke Ensemble is in 2014 opgericht door Shuann Chai en Shunske Sato, die met hun collega's een passie voor het uitvoeren van kamermuziek uit de 18e en 19e eeuw wilden delen. Zij programmeren het liefst grote meesterwerken naast de minder bekende vondsten en presenteren deze werken op een historisch geïnspireerde, romantisch georiënteerde en vooral warme manier. Het Ensemble was in de afgelopen seizoenen te horen in De Doelen Rotterdam, Kunstdagen Wittem, en MuziekPodium Zeeland o.a. Vandaag speelt het Ensemble met Bas Treub (viool) en Martina Forni (altviool), die Shunske Sato en Emlyn Stam voor vandaag vervangen.
www.archduke.nl

De fortepiano is een Weens instrument, gebouwd door Michael Rosenberger in 1820 en gerestaureerd door Edwin Beunk. Het instrument is in bruikleen aan Shuann Chai door de vrijgevigheid van het National Muziekinstrumenten Fonds (NMF).

Huischroniqueur Herbert van Hasselt houdt na afloop van dit concert een pilaarpraatje. Verwacht prachtige anekdotes over de roemruchte geschiedenis van Amsterdam, de Noorderkerk en natuurlijk muziek. Herbert was voorheen directeur van de Amsterdamse Oude Kerk

Na afloop van het concert bieden wij u graag een kopje koffie of thee aan in de kerk!

“Wie is die Beethoven?” schreef een recensent na een uitvoering in Pest van de Boheemse hoornist Giovanni Punto. Beethoven was er vrijwel onbekend, terwijl Punto (die ook meer dan honderd stukken voor zijn instrument componeerde) een beroemdheid was. Het Archduke Ensemble brengt een eerbetoon aan beide heren.

Maar wie is die Giovanni Punto eigenlijk? De man moet in zijn tijd een virtuoos hoornist zijn geweest. Anders zou Van Beethoven niet de moeite hebben genomen om bij gelegenheid van een bezoek van de Bohemer aan Wenen speciaal voor hem een driedelige sonate voor hoorn en piano te schrijven. Het was een haastklus. Volgens de annalen zou Giovanni de thema's kant-en-klaar hebben aangeleverd, zodat vriend Ludwig de sonate in een dag kon concipiëren. Dat was natuurlijk veel gevraagd. Bijgevolg was slechts de hoornpartij bij de eerste uitvoering op 18 april 1800 volledig uitgeschreven, maar de pianopartij slechts schetsmatig op papier gezet. Voor de publicatie van het stuk in 1801 maakte Van Beethoven zijn huiswerk af. De heren moeten het goed met elkaar hebben gevonden, want korte tijd later nodigde Punto zijn confrater uit voor een bezoek aan Budapest.

Is dit vluggertje een niemendal? Nee, zeker niet. Dat zou de componist z'n eer te na zijn. Nee, Van Beethoven schiep een compositie die én technisch de hoogste eisen aan de hoornist stelde én die ook de pianist (hijzelf) de kans bood de nodige bravoure stukjes te berde te brengen. Daarbij te bedenken dat de (natuur)hoorn destijds nog zonder ventielen was uitgerust. Iedere noot diende met de lippen te worden gevormd. Een 'hell of a job' Niet voor Punto!

Het eerste deel, *Allegro moderato*, is in de klassieke sonatevorm gegoten. De hoorn opent met een fanfare, gevolgd door een speelse uitwerking van het motief, met de piano in de rol van schalkse begeleider. Het neventhema is zangerig. De expositie wordt tweemaal gespeeld. Dan volgt de doorwerking van het thematische materiaal. Heel inventief: leuke dialogjes, parelende loopjes op de piano en telkens weer het robuuste hoornmotief. De overgang naar de reprise komt uit het diepste register van de hoorn. Het slotcoda zet spectaculair een punt achter het eerste deel. Het korte langzame deel, *Poco adagio, quasi andante*, is monothematisch. Het fungeert als een prelude tot het slotdeel. Zonder onderbreking leidt het naar het *Allegro moderato*, een virtuoos rondo, waar de beide musici en de toehoorders veel plezier aan beleefden (en beleven).

Giovanni Punto ^{1746–1803}

Kwartet voor hoorn en strijkers in F, op. 18 nr. 1

Tevergeefs zal de liefhebber van hoornmuziek onder de naam 'Punto' zoeken naar opnamen van composities van hem. Toch zijn diverse cd's met onder meer enkele van diens hoornkwartetten verschenen. Echter, niet onder de naam 'Punto', maar onder de naam 'Stich-Punto'. Dat verklaart alles. Johann Wenzel Stich werd geboren in het Boheemse Zehušice (oostelijk van Praag gelegen, richting Pardubice). Zijn meester, de graaf van Thun, stuurde de talentvolle knaap naar Praag en later naar Dresden, waar hij hoorn (en viool) studeerde. Na terugkeer diende hij zijn mecenas vier jaar lang. Daarna hield hij zijn ondergeschikte positie voor gezien. Tezamen met vier collega-musici nam hij de benen en begon onder de Italiaanse artiestennaam 'Giovanni Punto' een leven als reizend hoornist in Europa. In Parijs ontmoette hij bij 'Le Concert Spirituel' Wolfgang Amadeus Mozart. Zwaar onder de indruk van Punto's verbluffende techniek componeerde Mozart in 1778 een Sinfonia concertante, waarin de hoorn een prominente rol speelt. Omdat de authenticiteit betwijfeld wordt, staat het werk te boek als KV ANH.9. Bij Stich-Punto's overlijden werd in Praag een grandioze uitvaart georganiseerd. Mozarts Requiem werd aan het graf van de vermaarde en alom geliefde musicus uitgevoerd.

De drie hoornkwartetten, OPUS 18, zijn in Parijs gecomponeerd tussen 1785 en 1795. Het eerste kwartet in F heeft drie delen. Met een majesteitelijk *Allegro maestoso* opent het kwartet. De schallende hoorn domineert in al zijn pracht het strijkerstrio. De slotcoda is een hoogstandje. Het *Adagio* is geschreven om de kunst van het legatospel van de solist te demonstreren. Het slotdeel, *Andantino*, is een charmant rondo. Het refrein op de hoorn blijft in het hoofd rondzingen. In de coupletten laten juist de strijkers solistisch van zich horen.

Ludwig van Beethoven ^{1770–1827}

Pianokwartet in Es, op. 16

'Übersetzen' noemde Ludwig van Beethoven ietwat geringschattend het in zijn tijd populaire gebruik om composities te bewerken voor andere bezettingen dan waarvoor ze oorspronkelijk waren geschreven. Zelf had hij een hekel aan die bezigheid. Het bewerken liet hij graag aan anderen over, met name aan zijn medewerker Ferdinand Ries. De versie voor pianokwartet van het *Kwintet opus 16 voor piano en blaasinstrumenten* is een uitzondering op de regel. De oorspronkelijke combinatie van piano met hobo, klarinet, fagot en hoorn is waarschijnlijk een ongebruikelijke gelegenheidsbezetting geweest. De suggestie is gedaan dat de 25-jarige Van Beethoven tijdens een concertreis naar Praag, Dresden, Leipzig en Berlijn tezamen met een groepje blazers een uitvoering heeft gegeven van het *Pianokwintet* KV 452 van Mozart. Dat kamerconcert anno 1796 zou bij Prins Schwarzenberg, aan wie opus 16 is opgedragen, zozeer in de smaak zijn gevallen, dat deze mecenas de componist moet hebben verzocht zelf ook een soortgelijk werk te schrijven. Het Mozart-kwintet heeft ongetwijfeld daarbij tot voorbeeld gediend. Van Beethoven heeft vermoedelijk gelijktijdig of direct na voltooiing het werk voor een meer gangbare bezetting met piano, viool, altviool en cello getranscribeerd. Dat verkocht in die tijd beter! Nu wordt deze bewerking met strijktrio nog maar hoogst zelden uitgevoerd.

De piano vertolkt zonder twijfel de virtuoze hoofdrol. Dat is niet toevallig, want het klavier was Van Beethovens eigen solo-instrument. In die vroege jaren oogste de componist vooral tijdens zijn *Wiener Konzerte* veel bijval als concertpianist. Het kwartet in Es moet dan ook eerder als een pianoconcert in zakformaat dan als een strijktrio met piano worden beschouwd. Een verslag uit 1804 van een concert, bijgewoond door eerdergenoemde Ferdinand Ries, bevestigt die opvatting. Hij verhaalt, vrij vertaald: "In het laatste deel gaat steeds aan de herhaling van het rondo-thema een korte pauze vooraf. Bij verrassing bleef Herr Ludwig bij zo'n rust geruime tijd op het rondo-thema doorfantaseren. De blazers, van hun stuk gebracht, staken potsierlijk het instrument telkens in en dan weer uit hun mond in onzekere afwachting van het moment dat het de solist beliefdde zijn ingelaste canon te beëindigen. Zij waren achteraf behoorlijk ontstemd, maar de toehoorders waren verrukt!"

Het eerste deel begint met een omvangrijke Grave. Na deze (quasi) plechtstatigheid zet de piano het onbekommerde hoofdthema, *Allegro ma non troppo*, in. Het wat ingetogener neventhema onderscheidt zich qua stemming maar weinig van het hoofdthema. Na de herhaling van de expositie kondigen machtige pianotriolen en impo- nerende sforzati (accenten) de aanvang van de doorwerking aan. Om beurten worden muzikale laddertjes opgeklo- men. De piano lijkt al snel een punt achter de doorwer- king te zetten en met de recapitulatie te beginnen. Maar dat is schijn. Van Beethoven borduurt eerst nog even verder op fragmenten van het hoofdthema. Let op het soms overdonderende spel en het hardnekkig doortam- boeren op motieven. Typisch Van Beethoven. Dan volgt de recapitulatie en een concertante slotcoda, die voorna- melijk is gebaseerd op materiaal uit het hoofdthema. Het zangerige Andante, in een rustige tweekwartsmaat, biedt de solisten alle gelegenheid hun bedrevenheid in het cantabile spel te etaleren. Het thema zou Van Beet- hoven – met enige variatie – kunnen hebben ontleend aan Mozarts beroemde aria *Batti, batti, bel Masetto* uit diens opera *Don Giovanni*. In het speelse Rondo diver- teert het kwartet dat het een lieve lust is. De briljante slotfrase – nootje voor nootje ingeleid – is een echte Beethoviaanse uitsmijter.

Han van Tulder (www.hanvantulder.nl)

Muziek in de Noorderkerk: de perfecte zaterdagmiddag in hartje Amsterdam.

Doe boodschappen op de biologische Noordermarkt, eet de beste appeltaart van Amsterdam bij Café Winkel en geniet van een uur concert in de Noorderkerk.

Volgende Noorderkerkconcerten

3 november Channa Malkin

10 november Bennewitz Quartet

De Noorderkerkconcerten worden mogelijk gemaakt door:

AE amsterdams
fonds voor de
kunst

**FONDS
PODIUM
KUNSTEN**
PERFORMING
ARTS FUND NL

PRINS BERNHARD
CULTUURFONDS
De kunst van het geven

P.W. Janssens's Erven's Stichting

J.C.P. STICHTING
jong talent, cultuur & podia

BERGH STOOP & SANDERS
ADVOCATEN

Het Kersjes Fonds

SEC
Stichting Educatie en Cultuur
The Gift That Walked by Himself

PRINSELIK
GEBONDEN

 noorderkerkconcerten
 noorderkerkconcerten.nl
 info@noorderkconcerten.nl

MET DANK AAN: Dille en Kamille, De Boerenmarkt en alle vrienden van de Noorderkerkconcerten'.
Noorderkerkconcerten is zeer erkentelijk voor de steun van de leden van de Noorderkring.